

אין אשמה, אין נטל

או אוכלוסייה אחרת ללא שום תחושת אשמה או אחריות. ראשית, הוא לא חש שיש לו תרומה לנוק שנגרם, ושנית, אין לו שום קשר לפתרון הנדרש. אין לו אשמה שהוא צריך לכבוש, או צורך פנימי לסייע שעליו לרסן. פשוט אין לו.

העמדה הזו מתוארת על ידי שטאוב בספרו מ־2015 – *The Roots of Goodness and Resistance to Evil*. היא מתעצמת בנוכחות מה שהוא הגדיר כ"פטריוטיות עיוורת" בהקשר של זהות קבוצתית, מוסר ואלטרואיזם. פטריוטיות זו כוללת נאמנות בלתי מותנית לקבוצה ללא הערכה ביקורתית או שיקול של השלכות מוסריות; ראיית הקבוצה האחרת כנחותה; והפגנת סובלנות לפעולות מזיקות תוך דרישה לאחידות האמונה הקבוצתית על פני המוסר של הפרט. אין ספק כי בסוגיית הפטריוטיות החרדים נאמנים לעדה ולערכיה, ולא למדינה ולצבאה. מן המקום הזה זכר תם להצהיר כי ימותו ולא יתגייסו. שטאוב טוען כי עתיד טוב בין ה"אנחנו" וה"הם" מצוי בחינוך ילדים ובני נוער להיות בעלי אחריות לטובת הכלל והאחר. החרדים מבינים את זה וחוששים מזה. מערך ההתגוננות שלהם כולל, לפיכך, לא רק חומה בינם לבין הצבא, אלא גם גדר גבוהה בינם לבין מערכת החינוך הממלכתית.

בהיעדר הזדהות, אחריות או אשמה, הסיכוי שחרדים יתגייסו לצבא דומה לסיכוי שאזרח ישראלי באשר הוא, ודאי אם אינו מסכים עם סדרי העדיפות של הממשלה, יש לם מס הכנסה כשהוא אינו מחויב לכך. הווה ידוע לכל שמס הכנסה משלמים גם, ואולי בעיקר, כאלה שהיו מעדיפים לא לשלם או לשלם פחות. יותר מזה, ללא חוק מחייב וקנס דרקוני, נהגים היו משתמשים במכשיר הסלולרי בזמן נהיגה גם כשהם מסכימים שזו פעילות מסכנת חיים. לפעמים אין ברירה אלא להכריח ולהעניש, זה חלק מהטבע האנושי. את החרדים לא יכריחו. לא כי זה לא מעשי. ההתנתקות מעזה ב-2005 הראתה כי כשמנהיגות מקבלת החלטה, גם אם קשה ומורכבת, ניתן לבצע מהלכים כואבים המשפיעים על חייהם של אלפי אנשים "ברגישות ובנחישות". אלא שכל עוד המערך הפוליטי מורכב ממנהיגים שמעדיפים שותפים חרדים דורשי אתגן האינטיגריס בממשלה על פני שותפים ערבים, הרי שהאחים לנשק, חילונים ודתיים, ימשיכו לסחוב אלונקות והחרדים ימשיכו להתבונן מן הצד. כשעל כל זה מנצחת מנהיגות חסרת ברירה ואשמה המסוגלת לקבוע חוק השתמטות בעת מלחמה החרדים יכולים להמשיך לישון בשקט. קציני הנפגעים יבקרו בשכונות אחרות.

הפראיירים שנלחמים ושעושים מילואים, אם הם לא מתים, הם אכן מתחלפים כמאמר הקלישאה. אלא שהם מתחלפים זה עם זה. אחד עושה שלושה חודשים ומוחלף על ידי אחר שעשה חצי שנה. זה יוצא וזה בא וחוזר חלילה. לא כל העם משתתף, למרות הסלוגן של "יחד ננצח". אמירתו של יואב גלנט בוועדת החוץ והביטחון ביולי השנה שלצה"ל חסרים 10,000 חיילים עפה ברוח כמו גלנט עצמו, וכמו צווי הגיוס לחרדים שיוציא מחליפם. כולם יודעים, ובראשם החרדים נמעני הצווים, שכלום לא יקרה. הפראיירים ימשיכו לסחוב את האלונקה. אם אחד יפול, יסחבו שלושה, ואחר כך שניים, והנותר יעבור לסחוב את הפצוע על גבו.

האמת היא שזה יותר מהגיוני. אין לחרדים שום סיבה להתגייס לצבא, בדיוק כמו שלחילונים אין שום סיבה להיחל להתפלל ולהניח תפילין כסגולה לניצחון בקרב. החילונים לא יבחרו בתפילה כמאיץ לניצחון, אפילו לא כדי להתקרב לאחיהם החרדים, גם אם היו משרתים איתם בפלוגה ונלחמים איתם כתף אל כתף או סוחבים איתם האלונקה. החילונים לא מאמינים באלוהים, ולא בטקסים הקשורים באמונה, אבל אולי הם מוכנים להתקרב אל החרדים באימוץ חלק ממנהגייהם, או אימוצם לסירוגין. לכאורה אפשר היה לסדר שלפעמים אלו יתפללו ערבית ולעיתים אלו יאכלו כריך עם חמאה ונקניק. כן, לטובת העניין ייתכן שהחיילים החילונים היו מסכימים לכמה צעדי התקרבות. אף אחד לא מת מקצת מסורת או יידישקייט. אבל זה לא אפשרי. אפילו החילונים מקבלים את זה כי רובם ככולם גדלו להאמין שהיכן שהם יכולים ללכת לקראת החרדים, אלו לא יכולים ללכת לקראתם. התרבות הישראלית מקדשת את הרעיון שהכללים שחלים על החרדי הם בדמו ובנפשו. חוקים יותר ואם מישוה צריך או יכול לוותר, אבל ויתור מוחלט, זה החילוני.

בסדר, או לא יילחמו באותה פלוגה. אבל גם במסגרת יחידות ייעודיות ומותאמות מספר החרדים המשרתים ועומם באופן יחסי. ואם מדברים על עקרון חלוקת הנטל, הרי שכדי ליישם אותו יש להניח שהחרדי הממוצע חש אחריות על הנטל, או אשמה על כך שהוא משאיר את אחיו לשאת בו בעצמו. ולכן הסבירות היא אפסית. בשונה מהחילונים ואחיהם לנשק בציונות הדתית שגדלו על הצבאות, שימותו ולא יסרכו לשרת, החרדי אינו רואה עצמו מחויב לנטל הזה מלכתחילה. זה לא במחלקה שלו. לא בתחום העיסוק שלו, ודאי לא באידיאולוגיה. לפיכך הוא יכול להיות מה שאורוין שטאוב, הפסיכולוג האמריקאי ניצול השואה מאוניברסיטת אמהרסט במסצ'וסטס, כינה "הצופה המשלים מן הצד" (Complicit Bystander). "המשלים" אינו אחד שתתם לנוק (Harmful Bystander) ולכן יכול להתבונן ברמיסת האחר

גם במסגרת יחידות ייעודיות ומותאמות מספר החרדים המשרתים ועומם באופן יחסי. ואם מדברים על עקרון חלוקת הנטל, הרי שכדי ליישם אותו יש להניח שהחרדי הממוצע חש אחריות על הנטל, או אשמה על כך שהוא משאיר את אחיו לשאת בו

ד"ר איתי שילוני הוא מייסד ומנכ"ל S2R, חברה לייעוץ ארגוני-אסטרטגי ומרצה יעמית בביה"ס אריסון למינהל עסקים באוניברסיטת רייכמן

page

375